

بزرگسالان به علت موقعیت اجتماعی و اهمیتی که برای روابط اجتماعی قائل هستند، این احساس را کم‌تر از خردسالان ظاهر می‌سازند. حسادت در میان خانم‌ها بیش‌تر از آقایان وجود دارد.

بررسی ماهیت، علل و درمان حسادت در کودکان

زمان شروع حسادت

برخی روان‌شناسان بر این باورند که حسادت در سن ۱۵ تا ۱۶ ماهگی در کودکان آشکار می‌شود و در دو زمان یعنی از سن ۲ تا ۵ سالگی و دوران بلوغ به اوج خود می‌رسد. شاید بتوان گفت که شدیدترین مرحله حسادت، در دوران پیش از پنج سالگی است. زیرا در این دوران کودک کاملاً به والدین وابسته است و همه نیازهای او (به ویژه نیازهای عاطفی و روانی) توسط آن‌ها ارضا می‌شود و والدین تنها افراد مورد علاقه کودک هستند.

اسماعیل بیابان‌گرد

شیوه‌های بروز حسادت

کودکان خردسال صریح‌تر هستند و بدون سیاست و پرده‌پوشی حسادت خود را نشان می‌دهند. آن‌ها به‌طور مستقیم به شما می‌گویند که از نوزاد تازه وارد متنفرند، یا آشکارا و پنهان به او صدمه می‌زنند. کودکان بزرگ‌تر ممکن است حسادت خود را سرکوب کنند، که در این صورت، حسادت تغییر شکل می‌دهد و به صورت نشانه‌ها و بدرفتاری‌ها ابراز می‌شود. بنابراین وقتی کودکی از برادرش متنفر است، ولی حق ندارد که احساساتش را بیان کند، ممکن است این‌گونه تصور کند که برادرش را از پنجره ساختمان به پایین پرت کرده است. این کودک خیالاتی ممکن است به قدری وحشت‌زده شود که به طرف تختخواب برادرش برود تا ببیند که آیا او هنوز آن‌جا هست یا نه. او ممکن است از این که برادر را

حسادت نوعی احساس عاطفی است که عده‌ای آن را اکتسابی و عده‌ای فطری می‌دانند. این حالت احساسی در میان نوع انسان سابقه‌ای دیرینه دارد و در قرآن کریم نیز درباره حسادت هابیل و قابیل و برادران یوسف داستان‌هایی وجود دارد.

وقتی انسان با پیشرفت یا موفقیت بیش از اندازه دیگران مواجه شود، حالتی به او دست می‌دهد که به آن احساس کهنتری یا حقارت می‌گویند. درجات این احساس در افراد مختلف متفاوت است. اگر احساس کهنتری در فردی شدت یابد، به صورت حسادت در می‌آید. حسادت در افراد مختلف شدت و ضعف دارد، لیکن

دادن برادرها یا خواهرهایشان پوشیده نگه دارند.

علل حسادت

حسادت از میل کودک به تنها "محبوب" مادر بودن سرچشمه می‌گیرد. این میل به قدری در کودک ریشه دارد که هیچ رقیبی را تحمل نمی‌کند. وقتی برادرها و خواهرها به دنیا می‌آیند، کودک با آن‌ها به رقابت می‌پردازد تا عشق و علاقه انحصاری پدر و مادر را از دست ندهد. این رقابت ممکن است آشکار یا نهان باشد، و این به طرز برخورد والدین نسبت به حسادت آن‌ها بستگی دارد. اگر تولد نوزاد هم‌زمان با شدت دل‌بستگی فرزند اول به والدین باشد، حسادت بیش‌تر در کودک ایجاد می‌شود. هر قدر فاصله تولد بین دو کودک کم‌تر باشد، احتمال بروز حسادت بیش‌تر است. گاهی حسادت در اثر تبعیض اولیای مدرسه، عدم توانایی در درک و فهم درس، ترس از شکست و مردود شدن در امتحان یا اذیت و

در سلامت و آرامش یافته است، به قدری خوشحال شود که والدینش واکنش او را به حساب علاقه و محبت او نسبت به برادرش بگذارند.

گاهی برخی از کودکان از غذا خوردن خودداری می‌کنند، دچار بی‌اشتهایی می‌شوند یا تمارض می‌کنند و خود را به مریضی می‌زنند، یا ترس بیجا از خود نشان می‌دهند. همه این کارها به خاطر این است که توجه والدین را بیش‌تر به خودشان جلب کنند و از توجه آن‌ها نسبت به فرد مورد حسادت بکاهند. حسادت در بعضی از کودکان به جای این که با واژه بیان شود، با سرفه و جوش‌های پوستی نشان داده می‌شود. برخی دیگر از کودکان بسترشان را خیس می‌کنند و بعضی از کودکان خرابکار می‌شوند. آن‌ها به جای بیان نگریشان، بشقاب‌ها را می‌شکنند. برخی دیگر ناخن‌هایشان را می‌جووند یا موهایشان را می‌کشند تا بدین‌سان تمایلشان را برای گاز گرفتن و آزار

پدر یا سایر اعضای حاضر در منزل کودک بزرگ‌تر را در آغوش بگیرند و او را نوازش کنند. باید کوشش کرد که کودک مطمئن شود که والدین او را مانند سابق دوست دارند. وظیفه والدین است که عصبانیت و حسادت فرزند را تحمل کرده، آن را بپذیرند، نه این که مانند او عکس‌العمل نشان دهند.

تأثیر مثبت حسادت

حسادت همیشه تأثیر منفی ندارد، بلکه مانند عواطفی نظیر ترس مفید نیز هست و در صورتی که میزان آن معقول و منطقی باشد، حتی سازنده هم می‌تواند باشد، زیرا کودک در این صورت با استقامت و آزادمنش‌تر می‌شود. حسادت مثبت یا غبطه باعث پیشرفت فرد و تلاش بیشتر برای رسیدن به هدف می‌شود. تفاوت غبطه با حسادت در این است که حسود ناپودی محسود را طلب می‌کند، اما شخصی که غبطه می‌خورد احساس می‌کند که عقب‌مانده است و دیگران از او جلوتر هستند. این اندیشه نیاز به تلاش و کوشش بیشتر را در فرد به وجود می‌آورد و این خود انگیزه‌ای برای موفقیت و پیشرفت می‌شود.

آنچه نباید انجام داد

- از توجه و محبت افراطی به نوزاد، در حضور دیگر فرزندان یا فرزندان باید پرهیز کرد و نیز برای خوشایندی دیگر کودکان نباید از نوزاد بدگویی نمود.

- مسأله حسادت کودک را نسبت به نوزاد نباید در حضور وی برای اطرافیان یا میهمانان تعریف کرد، زیرا شاید این توضیح دادن و صحبت نمودن باعث وسوسه کودک برای حسادت بیشتر شود.
- با توجه به شرایط سنی مختلف و تفاوت‌های

آزار شاگردان بروز می‌کند. واکنش کودک اغلب به صورت حسادت، تمارض، فرار از مدرسه، بی‌انضباطی و یا بی‌تفاوتی و بی‌رغبتی تحصیلی و بالاخره عقب‌ماندگی تحصیلی تظاهر می‌کند.

پیشگیری

مهم‌ترین روش پیشگیری از حسادت، ابراز علاقه و محبت، درک و ایجاد امنیت خاطر همراه با انضباط عادلانه است. زمانی که مادر فرزند دیگری به دنیا می‌آورد، باید برنامه‌ها طوری تنظیم گردد که از بروز حسادت جلوگیری شود. کودک بزرگ‌تر در آن زمان نباید به مهدکودک فرستاده شود و اتاق خوابش نیز نباید تغییر یابد. باید هر نوع تغییر مدت‌ها قبل از تولد نوزاد جدید صورت گیرد.

کودک را باید برای خرید وسایل نوزاد همراه برد و حتی بهتر است به کودک پول داد تا چیزهایی برای نوزاد خریداری کند. اگر مادر به بیمارستان می‌رود، بهتر است کودک در منزل خودش باشد، به شرطی که شخصی را که قرار است از او مراقبت کند دوست داشته باشد وگرنه بهتر است به منزل یکی از اقوام نزدیک که مورد علاقه کودک است فرستاده شود.

باید کودک بزرگ‌تر را به مراقبت از نوزاد تشویق کرد، مثلاً "کودک بزرگ‌تر در استحمام نوزاد و عوض کردن پوشک او به مادر کمک کند و اشیای لازم را برایش بیاورد (به شرطی که موافق این کار باشد وگرنه نباید وی را وادار به اطاعت و انجام چنین کارهایی کرد). اگر کودکی می‌خواهد نوزاد را ناز و نوازش کند و با او بازی کند، والدین باید اجازه این کار را به وی بدهند و در عین حال مراقبش باشند تا آزاری به نوزاد نرسد.

وقتی که مادر نوزاد را بغل می‌کند، بهتر است

کودک را نباید در حضور دیگر کودکان یا بزرگسالان مطرح کرد، زیرا این امر عامل ایجاد احساس حقارت و حسادت است.
- از توسل به فشار، اجبار، تهدید، سرزنش و یا احیاناً تنبیه برای درمان حسادت باید پرهیز کرد، زیرا این افراد بیش از دیگران نیازمند محبت و مهربانی هستند.

فردی فرزندان، طبیعی است که نمی‌توان تفاوت قائل نشد، اما از تبعیض باید به شدت پرهیز کرد.
- از مقایسه کردن فرزندان خانواده با یکدیگر و یا مقایسه با دیگر افرادی که بهتر از او درخشیده‌اند، باید اجتناب کرد. اگر قرار است مقایسه‌ای صورت گیرد، باید هر فرد با گذشته خودش مقایسه شود و نه با دیگری.
- کمبودها، نقایص بدنی، نقاط ضعف و...

منابع:

- ایلینگورث، س. ر: کودک و مدرسه، ترجمه شکوه نوایی نژاد، انتشارات رشد، تهران ۱۳۶۸.
- فرهادی ثابت، عباس: چرا کودک حسادت می‌کند؟ انتشارات فرزانه‌گان، تهران ۱۳۷۴.
- معتمدی، زهرا: رفتار با کودک، انتشارات لک‌لک، تهران ۱۳۷۲.
- نامور، مهرداد: نشریه روان‌شناسی حسادت، مرکز روان‌پزشکی رازی، شماره ۱۱، تهران ۱۳۶۳.